

Выкарыстанне творчых заданняў пры падрыхтоўцы да алімпіяды па беларускай мове

М. І. Ленцэвіч,
настаўнік пачатковых класаў першай катэгорыі

Адной з асноўных задач сучаснай школы з'яўляецца падрыхтоўка чалавека, які можа самастойна прымаць рашэнні і эфектыўна, разумна дзейнічаць у разнастайных жыццёвых сітуацыях. Кожнае дзіця па-свойму таленавітае, толькі патрэбна яго падтрымаць і дапамагчы раскрыцца.

Зрабіць вучобу радасцю – вось дэвіз маёй педагагічнай дзейнасці. Паспраўднаму творча працаваць можна тады, калі адукацыйны працэс прыносіць задавальненне. Адной са сваіх задач лічу навучыць дзяцей праяўляць сябе з дадатнай старанай. Менавіта тады, убачыўшы, што дабіваюцца вынікаў, яны будуць з жаданнем вучыцца.

Трэба адзначыць, што працы на ўроках, факультатывах недастаткова, патрэбна сістэмная работы з 1 класа па развіццю творчых здольнасцей. Раскрыццё творчага патэнцыялу першакласніка дапаможа адаптавацца да навучання, дасць магчымасць выхоўваць і вучыць дзіця пад дэвізам: «Творчасць ва ўсім!».

Мною быў распрацаваны адукацыйны праект «Развіццё творчых здольнасцей вучняў у працэсе арганізацыі факультатывных заняткаў па беларускай мове».

Мэта праекта: развіццё творчага мыслення і пазнавальнага інтарэсу вучняў у працэсе падрыхтоўкі да алімпіяд па беларускай мове праз факультатывныя і дадатковыя заняткі.

Задачы:

- вызначыць узровень сфарміраванасці ў вучняў навыкаў вуснай і пісьмовай культуры маўлення;
- стварыць умовы для развіцця творчых здольнасцей дзяцей, выкарыстоўваючы стымулюючыя, падтрымліваючыя, факультатывныя заняткі, а таксама формы пазакласнай і пазашкольнай дзейнасці.

Рабочы план праекта

1 этап (2013/14 навучальны год): Інфармацыяна-аналітыка-дыягнастычны

Задачы: выявіць адораных дзяцей з ліку тых, хто паказаў высокія рэзультаты ў ходзе вучэбнай дзейнасці, забяспечыць і ўмацаваць псіхічнае здароўе і эмацыянальны стан дзяцей як неабходнай ўмовы паспяховай дзейнасці, стварыць умовы для рэалізацыі развіцця творчых здольнасцей вучняў.

Форма рэалізацыі: дыягностыка, аналіз вынікаў вучэбнай дзейнасці

Мерапрыемствы:

1. Вывучэнне тэарэтычных асноў праблемы і назапашанага практычнага вопыту.
2. Выбар дыягнастычнага інструментарыя для правядзення маніторынгу.

3. Складанне карты інтарэсаў малодшых школьнікаў.
4. Маніторынг здароўя.
5. Тэст-анкета па ацэнцы бацькоўскіх меркаванняў аб здольнасцях вучняў.

6. Конкурс загадак.

7. Тэст «Ці вундэркінд ваша дзіця?» (аўтар – С. Н. Кураўская).

8. Бацькоўскі сход «Талент патрабуе аховы»

II этап (2014/15 навучальны год): аператыўны

Задачы: рэалізаваць творчы патэнцыял вучняў, арганізаваць развіваючае асяроддзе, стымуляваць цікаўнасць дзяцей і забяспечваць магчымасць яе задавальнення.

Форма рэалізацыі: індывідуальны маршрут развіцця адораных дзяцей.

Мерапрыемствы:

1. Адбор і прымяненне эфектыўных метадык дыягностыкі патэнцыялу вучняў.

2. Складанне карты адоранасці вучняў.

3. Правядзенне факультатыўных заняткаў «Развіццё творчых здольнасцей».

4. Дыягностыка вучняў па анкетах «Матывацыя дасягненняў», «Узровень развіцця інтэлекта».

5. Правядзенне класнай алімпіяды па прадмету.

6. Правядзенне стымулюючых заняткаў.

7. Правядзенне гульні-спаборніцтва «Конкурс знаўцаў».

8. Падрыхтоўка творчых заданняў да ўрокаў беларускай мовы.

9. Удзел вучняў у рэспубліканскім конкурсе «Буслік».

10. Удзел у конкурсах, алімпіядах, навукова-практычных канферэнцыях рознага ўзроўню.

III этап (2015/16 навучальны год): вынікова-рэфлексійны

Задачы: апрацаваць і прааналізаваць атрыманыя вынікі, выявіць праблемы, узнікшыя ў ходзе рэалізацыі праекта, абагуліць і сістэматызаваць матэрыялы і вынікі работы.

Мерапрыемствы:

1. Аналіз рэзультатыўнасці вучэбнай дзейнасці вучняў.

2. Маніторынг якасці ведаў.

3. Аналіз вынікаў удзелу ў алімпіядах, конкурсах, навукова-практычных канферэнцыях.

4. Выпрацоўка метадычных рэкамендацый для настаўнікаў пачатковых класаў.

5. Творчая справаздача па праекту на МА настаўнікаў пачатковых класаў.

Тэматычны план работы з адоранымі дзецьмі (2014/15 навучальны год)

1. Гукі і літары.

2. Лінгвістычныя задачы.

3. Алфавіт.

4. Конкурс творцаў.

5. Склад. Гульня «Эрудыт».
6. Націск. Гульня-эстафета.
7. Галосныя і зычныя гукі. Якія гукі важнейшыя?
8. Правапіс галосных *о, э, а*.
9. Правапіс *е, ё, я*. Гульня-віктарына.
10. Звонкія і глухія, свісцячыя і шыпячыя зычныя гукі.
11. Лінгвістычныя задачы. Рыфмаванкі.
12. Цвёрдыя, мяккія і зацвярдзелыя зычныя гукі. Гульня «Хто больш?», «Самыя ўважлівыя». Гульня «Да-Нетка».
13. Мяккі знак. Гульня «Хто хутчэй?».
14. Складанне казак. Прыёмы фантазіравання Дж.Радары «Кругі на вадзе» і «Біном фантазіі».
15. Словы. Напісанне слоў з літарай *ў*, падоўжанымі зычнымі і раздзяляльным знакам.
16. Словазлучэнне, сказ, тэкст.
17. Склад слова.
18. Часціны мовы.
19. Прыказкі і прымаўкі.
20. Загадкі. Шарады. Лагагрыфы. Метаграмы. Каламбуры.
21. Пераклад.
22. Крылатыя словы і выразы.
23. Работа з дэфармаваным тэкстам.

Тэматычны план работы з адоранымі дзецьмі (2015/16 навучальны год)

1. Стартавая алімпіядная работа. Аналіз работы. Планаванне паўтарэння.
2. Фанетыка і графіка: што мы ведаем пра гукі і літары. Практыкаванне па тэме «Гукі і літары».
3. Алімпіядная работа па раздзеле «Фанетыка. Граматыка». Аналіз памылак. Карэкцыйная работа.
4. Словаўтварэнне. Роднасныя словы і формы аднаго і таго ж слова. Часткі слова.
5. Творчыя практыкаванні па тэме «Часткі слова». Складанне казкі па пачатку «Жыў-быў корань...».
6. Алімпіядная работа па раздзеле «Словаўтварэнне». Аналіз памылак. Карэкцыйная работа. Лінгвістычныя задачы.
7. Марфалогія. Назоўнік. Род і лік назоўніка. Казка пра назоўнік.
8. Часціны мовы: дзеяслоў, прыметнік, прыслоўе. Аукцыён часцін моў. Практыкаванні па тэме «Часціны мовы». Часціны мовы ў малюнках.
9. Алімпіядная работа па раздзеле «Марфалогія». Аналіз памылак. Карэкцыйная работа. Абарона часцін мовы.
10. Лексіка. Фразеалогія. Сінтаксіс. Гульні «Пабудзем следчымі», «Карэктар».
11. Практыкаванні са словамі. Складаем загадкі. Гульня «Да-Нетка».
12. Прыказкі і прымаўкі. Гульні «Адгадай прыказку па пачатку, па канцу». Інсцэніраванне прыказак.

13. Фразеалагізмы.

14. Сінонімы, антонімы, мнагазначныя словы.

15. Алімпіядная работа па раздзеле «Лексіка». Аналіз памылак. Карэкцыйная работа. Заканамернасці ў літарых і словах.

16. Тэкст.

17. Паўтарэнне тэм. Выяўленне самых цяжкіх заданняў. Складанне сваіх заданняў «Скарбонка цікавага».

Метады і прыёмы развіцця творчых здольнасцей

□ Гульня «Хто больш?»

Вучні на працягу мінуты павінны напісаць як мага больш слоў.

□ Гульня на ўвагу «Галосныя зычныя»

Калі настаўнік гаворыць: «Галосныя!», дзеці павінны хутка сесці і ўстаць; па камандзе: «Зычныя!» дзеці павінны хлопнуць у далоні.

□ Гульня «Да-Нетка»

Настаўнік загадвае які-небудзь прадмет, які неабходна адгадаць. Вучні задаюць пытанні, на якія можна адказаць «да» ці «не». Пры гэтым пытанні павінны прыводзіць да паступовага звужэння круга пошуку.

□ Гульня на ўвагу «Ланцужок»

Настаўнік называе рад слоў: *апельсін – нос – слон – нара – акно* і прапаноўвае дзецям знайсці заканамернасці пабудовы рада і прадоўжыць яго далей.

□ Работа ў групах «Казкі ад слова «Чаму»

Кожная група атрымоўвае назву казкі для апісання якой-небудзь асаблівасці жывёлы («Чаму вожыкі калючыя?», «Чаму ў аленя рогі?», «Чаму краты сляпыя?»).

Заданне: прыдумаць казку па плане:

1) Даўным-даўно гэтай асаблівасці не было. (Напрыклад, вожыкі былі гладкімі. Чым гэта было дрэнна?)

2) Як з'явілася гэтая асаблівасць? (Прыдумаць сюжэт, як, напрыклад, з'явіліся іголки ў вожыка)

3) Як змянілася жыццё вожыка, чым яно стала лепш?

□ Работа ў групах «Аб чым думаюць прадметы?»

Кожная група атрымоўвае назвы 2–3 прадметаў. Патрэбна ад імя гэтых прадметаў, «прачытаўшы іх думкі», адказаць на пытанні: «Што я люблю? З кім я сябрую? Што я не люблю? Чаго я баюся? Аб чым я мару?». Пры падвядзенні вынікаў прадстаўнік групы чытае адказы на пытанні, а клас павінен здагадацца, ад імя якога прадмета вядзецца расказ.

□ Прыём фантазіравання Дж. Радары

Работа ў групах па складанню «казкі з трыма канцамі»: прыдумаць некалькі канцоў да вядомых казак.

□ Прыём «Біном фантазіі» Дж. Радары

Паслядоўнасць работы:

1) Два вучні запісваюць па аднаму слову з розных бакоў дошкі (каб не бачыць тое, што піша другі). Адзін з іх запісвае назвы жывых прадметаў, другі

– нежывых. Затым дошкі адкрываюцца і напісанная пара слоў з’яўляецца новай незвычайнай гісторыяй. Напрыклад: слон – возера.

2) З дапамогай розных прыназоўнікаў складаюцца і запісваюцца ўсе магчымыя словазлучэнні.

Напрыклад: слон у возеры, возера каля слана.

3) Развіццё тэмы – складанне гісторыі з адпаведнай назвай.

□ **Прыём фантазіравання Дж. Радары «Кругі на вадзе»**

Вы, напэўна, не раз назіралі, як ад каменя, кінутага ў ваду, расходзяцца па вадзе кругі. Так і ад аднаго слова можа пачацца рух, які прывядзе да цэлай гісторыі.

Паслядоўнасць работы:

1) Выбраць слова з 5–6 літар, без й, ы, ь, запісаць яго літары на дошцы ў слупок.

2) Напісаць побач з кожнай літарай назоўнік, які пачынаецца з адпаведнай літары.

Напрыклад:

в – вядро;

е – елка;

ч – чарвяк;

а – апельсін;

р – рысь.

3) Складзі апавяданне з выкарыстаннем усіх слоў.

□ **Складанне загадак**

1) Выбраць аб’ект (напрыклад, дыназаўр).

2) Запоўніць левую частку табліцы, адказ на пытанне: «Які?» (дыназаўр *які?* – страшны, небяспечны, дзікі, вялікі).

3) Запоўніць правую частку табліцы: «Што такое ж?».

4) Устаўце словы-звязкі «але, не».

5) Прачытаць гатовую загадку.

Літаратура

1. **Амонашвили, Ш. А.** Здравствуйте, дети! – М.: Просвещение, 1983.
2. **Гин, С. И.** Мир логики. – Минск: ИВЦ Минфина, 2008.
3. **Гин, С. И.** Мир фантазии. – Минск: ИВЦ Минфина, 2008.
4. **Паўлоўская, В. І.** Мова: цікава і займальна. – Мінск: Народная асвета, 1989.
5. **Салахаў, А. В.** Займальны матэрыял па беларускай мове. – Мінск: ТАА «Лексіс», 2004.